

Pályázati cél:

Állományvédelmi, restaurálási tevékenységhez szükséges szakmai anyagok és eszközök beszerzése.

Adatlap azonosító: A2024/N3698

Pályázati azonosító: 204111/04309

PÁLYÁZATI DOKUMENTÁCIÓ
SZAKMAI BESZÁMOLÓ
VÁCI SZÉKESEGYHÁZI KINCSTÁR ÉS EGYHÁZMEGYEI GYŰJTEMÉNY
RESTAURÁLÁS

Az NKA pályázati támogatásának köszönhetően a Váci Egyházmegyei Gyűjtemény restauráltatott egy Agnus Dei ábrázolású textiltöredéket, valamint egy Agnus Dei ábrázolású miseruhát, amelyek a Váci Püspöki Palotában kerültek kiállításra a Nemzetközi Eucharisztikus kongresszus rendezvénysorozatához kapcsolódóan.

A HÍMZÉSTÖREDÉK BEMUTATÁSA

A hímezéstöredék elő- és hátlapja

LEÍRÁS: A nyolc karéjos formájú hímezéstöredék provenienciája ismeretlen. Mérete alapján valószínűnek tűnik, hogy egykor zászlóközép lehetett. A kép háttérét egy kékszínű atlasz- szövet adja. A díszítmény ettől szeparáltan készült, fektetve, a mintának megfelelően lazúrosan, színes fonalakkal letűzött fémfonalakból feltehetően géppel hímezve. A különböző mintaelemeket a kék “háttér-szövetre” tamburhímmel rögzítették. Mivel pusztán ez a szövetnem lett volna képes a díszítmény nagy súlyát megtartani, ezért egy egyszerű vásznat alkalmaztak merevítőbélésként. Feltételezhetően ezért kasírozták papírral a töredék hátoldalát is.

A kép középpontjában két szarvas által közrefogott szökőkúttal, alfa, omega jelekkel és Krisztus-monogrammal díszített oltár tetején álló győzedelmes Isten báránya látható. A bárányfelhasított szügyéből folyó vért egy kehely fogja fel, mögötte zászlós kereszt és lángsugarakkal övezett Szent Ostya. Az oltár két oldalán 4-4 attribútum nélkül ábrázolt nőalak (talán női szentek) láthatóak.

KÉSZÍTÉS HELYE: Ausztria(?) Németország(?)

KÉSZÍTÉS IDEJE: 20. sz. eleje (?)

MÉRET: 74x74 cm

ÁLLAPOT: A tárgy eredeti funkciójáról, rendeltetéséről csupán feltételezéseink vannak, remélhetőleg a készítéstechnikai nyomok vizsgálatával a restaurálás során pontosan definiálható lesz, s ezek az eredmények a kiállítási installáció készítése során felhasználhatóvá válnak.

A töredék felülete enyhén szennyezett, a korábbi helytelen tárolásból adódóan közepén, vertikális irányban egy erős hajtvonal figyelhető meg, mely mentén több helyen a fémfonalak lebegnek, elváltak a tartószövettől.

Kisebb fonallebegések a színes díszítőfonalaknál is megfigyelhetők, elszórta a kép felületén.

A kék színű alapszövet enyhén hullámos, alul és felül, közepén lyukas, meggyengült.

A merevítő bélés szövete a szélek mentén deformálódott, ám az eredeti öltésnyomokat, néhol avarrócérnát is megőrizte.

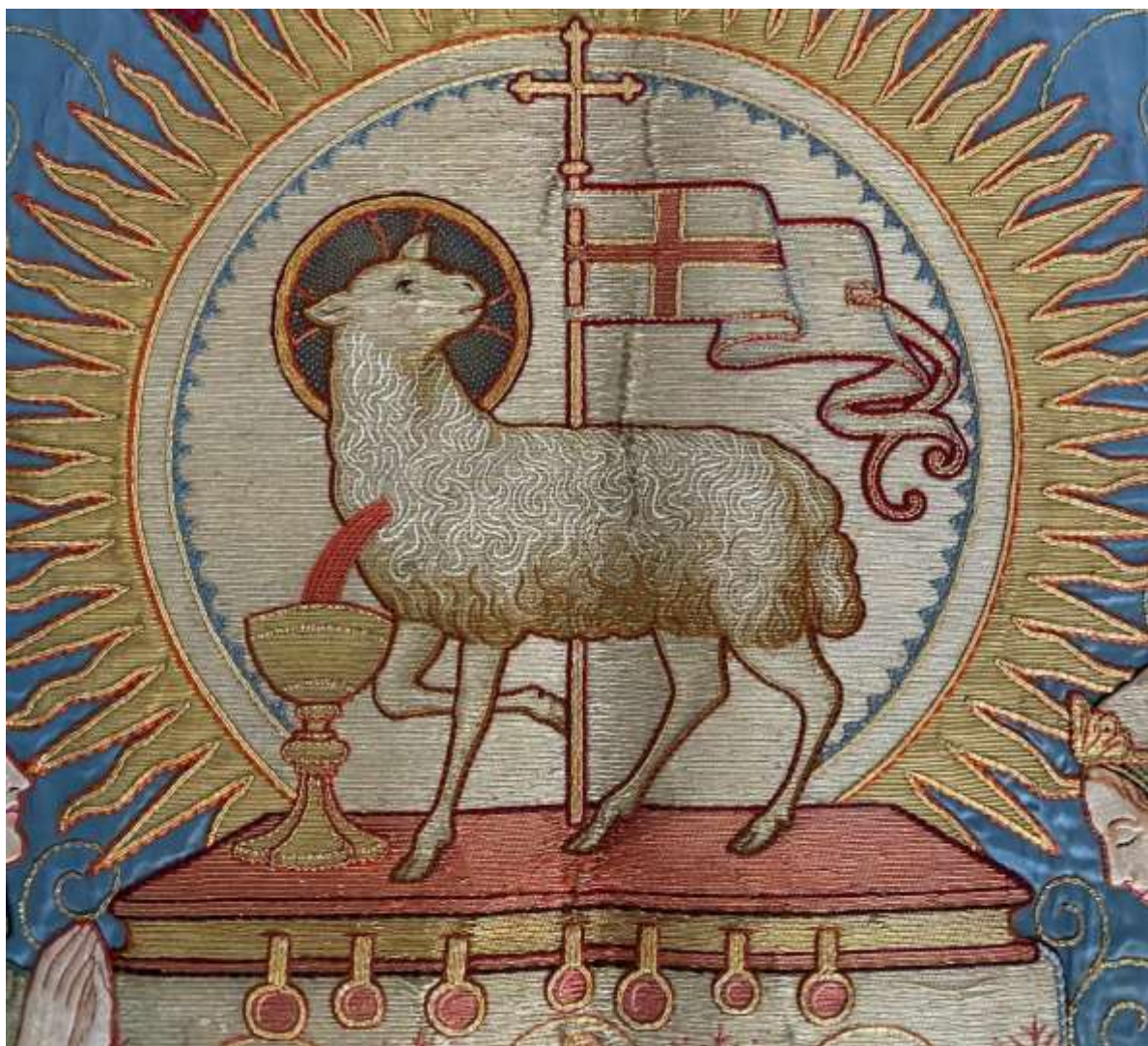

A töredék színoldalán található fonallebegések sárgával, a kék alapszövet hiányai, meggyengült részei feketével jelöltek.

A kék alapszövet hiánya

A korábbi helytelen tárolásból adódó hajtságnyom mellett megfigyelhető fémfonallebegések.

A töredék szélén látható öltésnyomok, valamint a keretből kilógó díszítés is arra utal, hogy az eredeti használat során ezek a rétegek nem voltak láthatóak.

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

A restaurálás célja, hogy a hímzett kép kiállítható legyen, a látogatók számára esztétikus, mégiskorának megfelelően patinás megjelenést nyújtson, utalva az egykori használatára. Mindezt a "minimális beavatkozás elvének" - mint a legkorszerűbb restaurálásetikai irányzat - szem előttartásával tervezem kivitelezni, hogy a későbbi kutatások számára is megmaradjanak az eredeti készítőtechnikai nyomok, melyek az általunk rögzített megfigyeléseket számukra is igazolják, ezzel megőrizve a tárgy hitelességét.

1. BONTÁS

A kép restaurálását bontás nélkül tervezem elvégezni, hogy a készítőtechnikai nyomok megmaradhassanak az utókornak.

2. TISZTÍTÁS

A kép tisztítását hálón keresztül történő, kíméletes porszívózással végeztem. A kép vizes, vagy oldószeres tisztítása nem volt indokolt, hiszen komolyabb felületi szennyeződés nem volt rajt.

3. PÁRÁSÍTÁS

Szükséges volt a szövet szálainak rendezése, a szálirányok beállítása, hogy a gyűrődések kisimításával a további szakadások keletkezését is megakadályozzuk, az eredeti formáját visszaállítsuk. A képet egy lépésben, 2-3 órára egy pára kamrába, 90 % feletti relatív páratartalmú térbe helyezve a szövetszálak felpuhulnak annyira, hogy károsodás nélkül alakíthatóak legyenek. Miután ez megtörtént síkban kiterítve, fóliával bevont Hungarocell lapra tűztem ki a "száradás" idejére. (A fémfonallal sűrűn átvarrt textil esetében az üveglapokkal való lesúlyozás nem hozta volna meg a kívánt eredményt.)

A párasítást követően a „száradás” idejére rovartűkkel megtűzött kép.

4. VARRÓKONZERVÁLÁS

A kép alapszövetének alul, közepén lévő kb. 1cm széles szakadását egy az alapszövettel megegyező árnyalatúra színezett pamutszövettel támasztottam alá. Ez a szövet azonban a foszlott szélék mentén nagyon más textúrát mutatott, ezért az „optikai retus” mellett döntöttem. Megfelelő árnyalatúra színezett vékony selyemfonalból egymás mellé fektettem szálakat a hiánynak megfelelő alakban úgy, hogy kissé az eredeti fonalvégek alá lógjon, majd mintha ezek is az eredeti szövet részét képeznék konzerváló öltéssel lefogtam a lebegő szálakat. Így egy egységes megjelenésű felületet sikerült létrehoznom, melyen átsiklik a néző tekintete.

A különleges kiegészítési móddal konzervált lyuk.

A lebegő fémfonalak rögzítését sodratlan selyemfonallal görbetű segítségével végeztem. A hímzett kép keretelését adó 3 db összefogott bordó színű zsinór rögzítése is több helyen meggyengült, elszakadt. Ezt az eredeti technikának megfelelően a zsinórokkal megegyező színű pamutcérnával végeztem, mindig a képre merőlegesen, a karélyok ívének megfelelően öltöttem le a fonalakat.

Sodratlan selyemfonallal levarrt egykor lebegő fémfonalak.

5. INSTALLÁLÁS

A kép eredeti funkciójára utaló módon, egy szövet “keretbe” foglalva installáltam a tárgyat. Egy 5 mm vastag MDF lapot – hogy a megfelelő stabilitást biztosítsa – pamutvászonnal vontam be, melyet a hátoldalra rögzítettem Lascaux 303 Hv akril alapú ragasztóval. Ezután a restauráltképet felvarrtam a színoldali passzpartunak megfelelő helyre, a szélek mentén pamutcérnával, nagy öltésekkel.

A látható passzpartu finn kartonból – ez egy savmentes karton fajta – a kép eredetileg látszó részeinek karélyos formájára lett kivágva. Mivel a tárgy eredeti funkciója zászlóközpéké lehetett, ezért ezt a kartont egy vékony selyemszövetrel vontam be. Az íves részekre tűkkel rögzítettem a selymet, majd a belső oldalról felragasztottam. Ezután rátettem a korábban elkészített MDF lapra, majd a színoldal selyemszövetét az MDF lap hátoldalára ragasztottam, így nem volt szükséges ragasztót használni olyan részekben, mely közvetlenül érintkezhet a műtárggyal.

A finn karton íves kivágása mentén az ideiglenesen tűkkel rögzített selyemszövet.

Az ideiglenesen tűkkel rögzített selyemszövet.

A restaurált kép a selyemmel bevont egyedi passzpartujában.

6. TÁROLÁSI, KIÁLLÍTÁSI JAVASLAT

A textilek tárolásához az 50% körüli relatív páratartalmat, 18-25°C hőmérsékletet a fény UV tartományának teljes kizárását, valamint 50 lux fényerőnél nem nagyobb megvilágítást javasol a szakirodalom. Véleményem szerint ezek az értékek hímzett kép kiállításánál, raktározásánál is megfelelőek. A raktározás során célszerű a tárgyat sötétben – dobozban, vagy zárt szekrényben, fiókban tartani.

Budapest, 2021. május 31.

textilrestaurátor oklevél sorszáma: 131/2014
Restaurátor Egyesület tagsági szám: T4-600

Az Agnus Dei miseruha restaurálásának menete:

A MISERUHA BEMUTATÁSA, ÁLLAPOTFELMÉRÉSE

LEÍRÁS: A miseru alapszövege fehér színű, (gros de tour-damaszt) jacquard-szövet, melyet aranszínű fémfonallal brossírozott virágos növényi indák díszítenek és feltehetően a Giani testvérek manufaktúrájából származik (https://sammlung.mak.at/sammlung_online?&q=giani). A miseru sávja hátul kereszt alakú, elől egyszerű, egyenes. Alapja fehér színű, rózsákkal, búzagalászokkal és más növényi ornamensekkel mintásan szövött damaszt, melyet arany színű fémfonalból kialakított növényi indákból képzett összefonódó ornamensek közt rózsákkal, feltehetően gépi hímzéssel díszítettek. Hátul a kereszt közepén ezüst színű boullion fémfonalból és arany és ezüst színű domborított lemezekből készített könyvön alvó, fémflitterekből és boullion fémfonalból képzett sugarakkal övezett bárány ábrázolás látható.

A miseru arany színű fémfonalból szövött, csillagokkal, hullámvonallal díszített paszománnyal szegett. Bélése meggyvörös színű pamutatlasz.

KÉSZÍTÉS HELYE: szövet: Ausztria, Giani Manufaktúra(?), hímzés: Lyon (?)

KÉSZÍTÉS IDEJE: szövet és hímzés: 1860 körül

MÉRET: 108x68 cm

ANALÓGIA: SPORBECK, GUDRUN: Die liturgischen Gewänder 11. bis 19. Jahrhundert. (Sammlungen des Museum Schnütgen, Bd. 4.) Hrsg. von Hiltrud Westermann-Angerhausen. Köln, 2001, Kat. 146, 412-413. o.

ÁLLAPOT: A miseru egykor fehér színű szövege mára enyhén beszürkült, felülete porral szennyezett, gyűrött, enyhén deformálódott.

A miseru szövetét többször javították, az egyik javítási periódus öltései fehér cérnával, egyenletes öltésekkel készültek, míg egy másik javítás kissé egyenetlenebb.

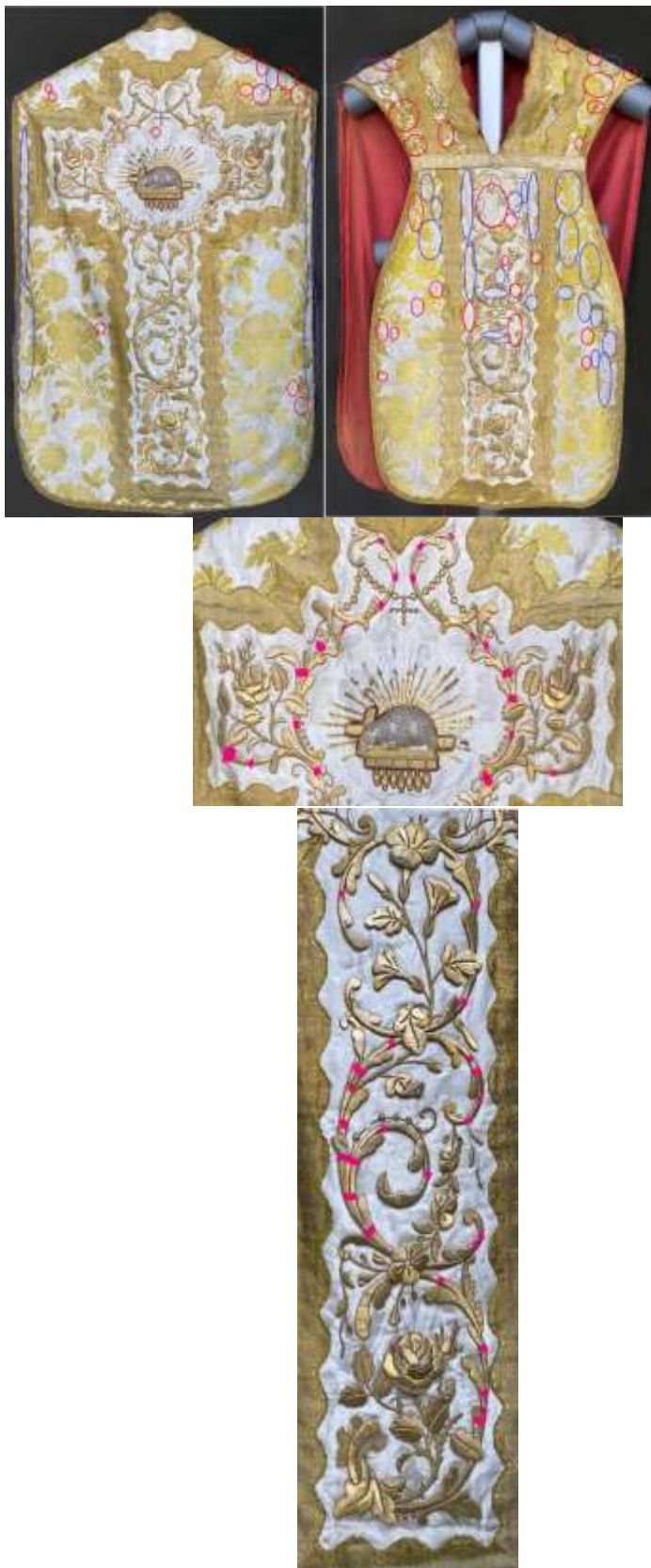
A hímzés fémfonalainak felülete enyhén beszürkült, több helyen a sárga színű bélfonal vált láthatóvá, a fém részek lepergése miatt. A fémfonalak több helyen legnek, elszakadtak, a hímzés alátöltése láthatóvá vált, a korábbi helytelen tárolásból adódóan az alátöltés sérült, megtört.

A bárány első lábának fémlemeze deformálódott. A bárány körüli sugárkoszorú fémflitterei hiányosak, a rögzítő fonalak több helyen a flitterekkel együtt lebegnek.

A szegő paszományok deformálódtak, főként a miseru nyakánál meggyengült, lebegnek a fémfonalak.

Az elő-és hátlap összeillesztését takaró paszomány feltételezhetően egy korábbi javítás során került a tárgyra, rögzítő varrásai kb. 30 cm hosszon hiányoznak.

A bélés szövete gyűrött, deformálódott, felülete enyhén porral szennyezett, foltokban fakult. A miseruha nyaka mentén a rögzítő varrásai meggyengültek, több helyen elszakadtak.

A miseruha hátoldalának hímzése, az eltört hímzéalátöltés, rózsaszínnel jelölve.

A miseruha előlapjának középsávja, az eltört hímzésalátöltés, rózsaszínnel jelölve.

A bárányt körülölelő sugarak hiányos, lebegő flitterei.

A miseruha vállán meggyengült, foszló szövet.

A miseruha nyakánál deformálódott, sérült paszomány.

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

A restaurálás célja, hogy a miseruha kiállítható legyen, a látogatók számára esztétikus, mégis korának megfelelően patinás megjelenést nyújtson. Mindezt a "minimális beavatkozás elvének"

- mint a legkorszerűbb restauráletikai irányzat - szem előtt tartásával tervezem kivitelezni, hogy a későbbi kutatások számára is megmaradjanak az eredeti készítésestechnikai nyomok, melyek az általunk rögzített megfigyeléseket számukra is igazolják, ezzel megőrizve a tárgy hitelességét. Ugyanakkor a meggyengült, hiányos, gyűrött szövet feltétlenül indokoltá teszi a restaurátori beavatkozást, hogy a további sérülések keletkezését megakadályozzuk.

1. BONTÁS

A tervezettel ellentétben a miseruha alapszövetének alátámasztásához szükséges volt néhány helyen megbontani a miseruhát. Ezt csak a legszükségesebb helyeken végeztem el.

A miseruha bélésének és paszományának megbontott részeit kék színnel jelöltem a rajzon.

A bélés megbontását csak a paszomány bontásával együtt lehetett kivitelezni, hiszen egy javításon az új, piros pamutbélést és a paszományt varrógéppel egyszerre varrták fel. A bontás során láthatóvá vált egy durva szövésű meggypiros, vászonkötésű szövet. Véleményem szerint ez lehetett a miseruha eredeti bélése.

Néhol, például a vállak alatt ezt egy fehér pamutvászonracserélték ki. Mivel a restaurálás során az eredeti varrásokból minél többet meg akartam tartani az utókornak, a középsávot az oldalsó mezőktől nem választottam el, sem az elő-, sem a hátoldalon.

Feltételezhetően az eredeti meggypiros bélés, mely a bontás során vált láthatóvá.

A korábbi stoppoló javítások közül azokat, amelyek nem húzták össze a meggyengült eredeti szövet szálait, megtartottam – csak azokat távolítottam el, melyek hosszú távon potenciális veszélyt jelentettek volna a szövet állapotára.

2. TISZTÍTÁS

A miseruha tisztítását hálón keresztül történő, kíméletes porszívózással végeztem.

3. PÁRÁSÍTÁS

Feltétlenül szükségesnek ítéltam a száraztisztítás után a szövet szálainak rendezését, a szálirányok beállítását. A miseruhát egy lépésben, kb. 3 órára egy pára kamrába, 90 % feletti relatív páratartalmú térbe helyeztem, egy erre a célra Hungarocellből épített, faragott, tűzhető állványra, melyet fóliával vontam be. A magas páratartalom hatására a szövetszálak nedvességet vettek fel, így felpuhultak annyira, hogy károsodás nélkül alakíthatóak lettek. rozsdamentes rovartüvel tervezem rögzíteni a "száradás" idejére. A miseruha színoldalától nem teljesen elválasztott bélés megnehezítette ezt a munkafolyamatot, ám kellő odafigyeléssel kivitelezhető volt ez a munkafolyamat.

A száradás idejére a hímzett részek mentén, valamint a keretelő paszomány szélén rozsdamentes rovartüvel rögzítettem a szövetet.

A száradás idejére a hímzés mentén rovartüvel rögzített szövet.

4. VARRÓKONZERVÁLÁS

A miseruha alapszövetének szakadásait, meggyengült részeit egy azzal megegyező textúrájú, alapanyagú, és azonos árnyalatúra színezett szövettel helyileg támasztottam alá. A különálló szövetdarabokat a hiányokon keresztül, illetve a szélek mentén felbontott paszományoknál keletkezett réseken csúsztattam az eredeti szövet alá, úgy, hogy a korábbi bélésként használt durva szövésű meggypiros vászon fölé egy műanyag lap került, hogy a munka során ne varrjam össze az eredetileg szeparált rétegeket egymással.

A rétegek közé illesztett alátámasztószövet.

A meggyengült alapszövet a miseruha vállán a korábbi javítás eltávolítása után (bal oldalt), illetve a párasítás után a konzerválóöltés varrása közben segédcérnával (jobb oldalt).

A miseruha oldalsávjainak lebegő brossírozó fonalait alátámasztás nélkül az ép alapszövethez rögzítettem sodratlan selyemfonallal.

Azokon a pontokon, ahol a hímzés alátöltése eltört és a fémfonalak ugyan épek, de a törésbe süllyedtek, a fémfonalak alá vékony műanyag lapot csúsztattam, áthidalásként, az alátöltés folytonossági hiányait megszüntetendő. Ezáltal a fémfonalak ismét eredeti síkjukba kerülhettek spatulákkal az eredeti sorrendjüknek megfelelően beigazgatva feltételezésünk – mely szerint hiányok nincsenek az eltört alátöltéseknél a fémfonalakban – beigazolódott.

A félig a fémfonallas hímzés alá tolt fólia az eltört papír alátöltés felett.

A miseruha középsávjának eltört papíralátöltései a bal oldalon lilával jelölve, mellettea restaurált, kiegészített miseruha középsáv

A miseruha elején több fémfonallal hímzett virágmotívum esetében viszont megfigyelhető volt, hogy a szirmok végeinek egy részén lebegnek a fémfonalak, s egy részük hiányzik is. A hímzés alátöltésének védelme érdekében szükségesnek ítéltam a nagyobb hiányok pótlását mercerezett pamut fonallal. Először a meglévő fémfonallas hímzések alá a kilátszó alátöltés formájára kivágott műanyag fóliát tettem, melyet 1-2 ponton kis Lascaux 303 HV akril ragasztóval rögzítettem. Ezután a fólia felületét beragasztottam, majd hagytam megszáradni. fémfonallas hímzést imitáló megfelelő színű mercerezett pamut fonallal beborítottam, a ragasztót hővel aktiváltam, így minden új fonalat a megfelelő helyre tudtam fixálni. Ezáltal a miseruha előlapjának hímzett díszítménye egységesebb megjelenésűvé vált.

Az előlap középsávján pamutfonallal „retusált” virág – kiegészítés közben.

A bárány körüli sugárkoszorú hiányzó flittereit nem pótoltam, a meglévők gyenge rögzítésű flitterek felvarrásának megerősítésére azonban szükség volt. Ezt sodratlan selyemszállal végeztem, ahol szükség volt rá a bouillon-okon is átöltve. Ez nagyban nehezítette a munkát, hiszen minden egyes öltéshez cserélni kellett a tűt – a rugó szerű bouillonokon csak vékony egyenes tűvel tudtam átölni, míg a flitterek levarrását csak görbetűvel lehetett elvégezni.

A bárány körüli flitterekből álló sugárkoszorú a konzerválás után.

A miseruha előlapja a restaurálás előtt (balra) és után (jobbra).

A miseruha hátlapja a restaurálás előtt (balra) és után (jobbra).

5. ÁLLVÁNY

A preventív konzerválás részeként plexi állvány készült, mely a miseruha alakját követő teljesalátámasztást biztosít a szövetnek, hogy a restaurálást követően minél hosszabb időre újabb beavatkozás nélkül bemutatható, tárolható legyen a tárgy.

6. TÁROLÁSI, KIÁLLÍTÁSI JAVASLAT

A textilek tárolásához az 50% körüli relatív páratartalmat, 18-25°C hőmérsékletet a fény UV tartományának teljes kizárását, valamint 50 lux fényerőnél nem nagyobb megvilágítást javasol a szakirodalom. Véleményem szerint ezek az értékek a miseruha kiállításánál, raktározásánál is megfelelőek. A raktározás során célszerű a tárgyat sötétben – dobozban, vagy zárt szekrényben, fiókban tartani.

A miseruha válla volt sérült, melyet a jelenlegi restaurálás során megerősítettem, mégis a tárgyérdekében célszerű volna hosszútávon fektetve tárolni, hogy ne erre a részre terhelődjön a miseruha teljes súlya folyamatosan.

Budapest, 2021. május 31.

Nagy Rebeka
textilrestaurátor oklevél sorszáma: 131/2014
Restaurátor Egyesület tagsági szám: T4-600

Az NKA támogatásának köszönhető pályázat keretén belül megvalósult restaurálás elősegítette, hogy a Váci Egyházmegyei Gyűjtemény a két tárgyat az utókor számára megőrizze, a látogatók öröme és a későbbiekben a kutatók számára.

A restaurált Agnus Dei textiltöredék, valamint az Agnus Dei miseruha a Váci Püspöki Palotában került kiállításra 2021. július 15-én ünnepélyes keretek között, a Váci Székesegyházi Kincstár és Egyházmegyei Gyűjtemény szervezésében. A két restaurált tárgy 2021. szeptember végéig lesz megtekinthető, a Nemzetközi Eucharisztikus kongresszushoz kapcsolódóan.

Vác, 2021. július 30.

Dr. Varga Lajos
múzeumigazgató

A kiállított műtárgyak elhelyezése a Püspöki Palotában, a kiállítás ünnepélyes megnyitóján:

A szakmai beszámoló elérhető a Váci Egyházmegye honlapján „Elnyert pályázatok” cím alatt:

<https://vaciegyhazmegye.hu/dokumentumtar.html>

A műtárgyak restaurálását az NKA támogatta:

nka
Nemzeti Kulturális Alap